DISPUTATIO
De
COMMISSARIIS,
desumta
Ex jure Civili, Canonico, Feudali, & Camerali,

Quam
Jehova feliciter adjuvante
Ex decreto & Auctoritate
Magnifici & Nobilissimi JCtorum ordinis in hac Salana florentissima,
Sub Præsidio
Viri Amplissimi Clarissimi & Consultissimi
DN. WOLFGANGI WERTHERI
Mülpfohrt/ J.U. D. P.P. Curiæ provincialis, ibidemq; Scabinatus Assessoris dignissimi Fautoris & Præceptoris sui omni animi cultu honorandi.

Pro licentia insignibus, privilegiis & immunitatibus in utroq; jure consequendis
ad diem 12. Julii.

Publicæ disquisitioni subjicit & proponit
JOHANNES Reuter Bitterfeldâ Saxo.

Plat. in Hipp. maj. Talia quidem nostra sunt, non qualia quis optaret, ut trito proverbio fertur, sed qualia esse possunt.

JENÆ
Typis JOHANNIS BEITMANNI, 1621.

IN NOMINE DOMINI NOstri Jesu Christi ad omnes actus, ad omnia consilia progredimur, *l.2.C. de offic. præf. præt. Afric.*

Licet paucissimæ in jure nostro, imò fermè nullæ disputationes de Commissariis, nullique Commentatores de Commissionibus præter *Rutger. Ruland. Nicolaum Kreckerum Fulgentium F. Francofurtensem*, ac paucissimi, inquam, excepti in scholis reperiantur, sicq; ea, quæ rarò accidunt, non adeò curæ esse debere arti *l.3.4.5.6.ff.d LL.* nihilominus & eorũ ratio nõnunquam habenda §.*22.insula I.d.Rer.div.l.12.d.legit.hered. Donell. h.Comm.c.15.in fin.Pac.enant.part.1.q.10.* Uti videmus in Materia nostra commissionum; licet non adeo in theoria, trita, & vulgaris; in praxi tamen testante *Gerhardo de Maynard.* testantibus & omnibus antiquis practicis anima fermè processus esse dicitur, qua in toto processu nulla fertilior, nulla illustrior. De cujus utilitate & fertilitate pro instituto aliquid primis labiis attingemus.

POSITIO.

1. Quemadmodum autem Interpretes Juris prius de materiæ origine agunt *l.1. de orig. jur. Heig. q.1.n.1.* quod & Stoici studiosè fecêre, quos imitati sunt nostri JCti *Ulpianus, Gaius, Labeo*, cùm lucem illa afferat per se magnam *arg.l.2.ff. de orig. jur. Grajus lib.1.ad LL. 12. tabb. & lib.7.* ita illud institutum & ego sequar. Origo.

2. Et puto Commissionum originem non adeò latuisse Judæos ubi Actor & Reus plerunque, coram Judicibus (maximè in criminalibus) testes examinabant *Cic. in orat. pro L. Flacco.* Sicque interrogationes testium & accusatoris & defensoris fuerunt, & ejus qui producit, & ejus contra quem producuntur *Quintilian. lib. 5. de interrog. testib. Marant part. 3. num. 133. & 136. Barnab. Brisson. d. formul. lib. 5. fol. 476. in edit. Francofurt.*

3. Ex veteri jure Romanorum judices edicta testium notarunt, & quidem tempore Pompeji, cujus Lex sic ordinat testes; Per triduum audivit dicta eorum judices consignarunt, qui mos antiquis in usu erat *Carol. Sigon. de judic. c. 15. de testib. Bud. in forensib. fol. 73. Petr. Aymult. in l' ordre & formalit. de processib. lib. 3. pag. 5. vers. 36. fol. 502.*

4. Quo tamen more & modo examinandi testes sublato, cùm nemo rectiùs de testibus, acillorum genio & ingenio judicare queat, quam qui eos ipse audit, quique secundum dicta & edicta sententiam regulat. Unde tritum illud, judices debere examinare testes *l. 3. §. 3. & 4. de testib.* Cum & testes ab ipso evocari & ad ipsum redire dicantur *l. 37. §. 2. vers. judicialibus ad judicium vocari sententiis C. de Episc. & Cleric.* Quod & hodiè inprimis in camera practicatur, si modo res litigiosæ aut testes examinandi sint in loco *Felin. c. 2. in fin. de Instrument. Hartm. pract. observ. lib. 2. tit. 17. obs. 25. pr. Hieron. de Monte in tr. de finib. regund. c. 30. n. 2.*

5. Cum verò judex multis ex causis impediretur, quominus interesse queat examini testium, alius modus inventus est examinandi testes, non quidem priore sublato, sed ut judex cum eo cumulativè concurrat. Quod fit si judex alteri hoc officium examinandi testes ex justa & probabili causa *Menoch. de arbitr. judic. quæst. cas. 202.* mandet *Clem. unic. de offic. de legat. arg. l. 1. de procur. Martin. Delrio in disquisition. Magic. sect. 5. n. 2. lib. 5. 7.*

6. Causa autem impedimenti in Camera duplex est; Una est multitudo causarum, quibus Assessores sufficere nequeunt

queunt *Gail.lib.1.obs.141.n.7.* Sicque lites ultra biennium aut triennium aut in infinitum crescant *l.properandum.13. C.de judic.* Altera est absentia testium seu partium, si nimis difficiti, aut remoti sint à loco judicii *c. cum causam extr. d. testib. c. & quoniam 7.de testib.l.18. & ubi Dd.C. de fide instrument. Boccar. literis remiss.c.30.n.41.* Neve magni sumtus causentur, si semper aliquis assessorum ex Camera mittatur. Ideò & hæc clausula plerunque in commissionibus adjici solet, zu Beförderung der Sachen vnd der Partheyen grosser Mühe vnd Vnkosten zu entheben *Presser. Farrinac. in tr. de testib. lib.3 q.77.tit.8.c.9.* Magenhorst *ad ordin. Camer. part.3.tit.16.* Quod æquè observant inferiora judicia Hoffgerichtsordnung Heinrich zu Braunschweig *de Anno 1592. tit. 42. ibi:* Es sollen die Zeugen durch vnsere Hoffrichter vnd Beysitzer mit Fleis befragt vnd verhöret werden. *Et in comitatu* Spanheim *anno 78. tit.52.* Es sollen die Zeugen durch das Gericht jeder zum wenigsten durch zween Schöpffen vnd Richter vnd Gerichtsschreiber/etc. *Dambud. in praxi rer. civ.c.170.n.5.* Churf. Mauritii Sächs. Ordnung *sub tit.* von Poen des seumigen *Commissarii* in der Verhör der Gezeugen.

7. Cum Etymologiæ magna sit vis, ita ut etiam argumentum ab ea desumi possit *l.1. de pact. l.1. de acquir. poss. l.1. de J. & J.* cum intellectis verbis eo rectius rem ipsam intelligamus, eaq; sunt signa rerum *§.2. J. de donat.* nec facilè quis potest decipi in re cognoscenda, qui virtutes vocabulorum benè perspectas atque cognitas habet *Arist. lib.1. Elench. Everbard. in top. loc.19.* Quod & exemplo nos docet princeps Philosophorum *Arist. lib.4. physic. text.57.* Ubi de Inani disputaturus nomen inane explicat. Ita & prius de Etymologia docebo. Etymologia.

8. Illud autem verbum Commissarii latissimè patet, & eos omnes in genere comprehendit, quibus negocia expedienda mandata sunt *Molin. in consult. Paris. §. 6. gloss. 6. in verb. rendre conte.* Et is in genere dicitur, cui aliquid gerendum committitur *Jacob. Laureat. in tr. de Judic. susp. c.6. num.6. Raphaël. Cyl. in tr. de Judic. pontific. in pr.* Unde ad legatos Cæsaris quæ publicis negociis præficiuntur, & ad multos alios

illud vocabulum accommodatur *Gail. 1. obs. 9. Milaus Rebuff. de Inquisit. Gabriel Cappuis in tr. de estat. lib. 11. fol. 738.* Sicque nomen Commissarii uti & nomen commissionis plures & varias habet significatiões *Budaus in l. 1. Hirenus de Evict. f. 140.* dicitur autem verbum committere à particula, cùm & verbo mitto, id est, mando: Ideò etiam hæc duo verba multis in locis eandem penè significationem habent *c. mandato. de Simonia l. 1. l. si remunerandi & tt. ff. & C. mandat.* & delegationem denotant *Rutger. Ruland. lib. 1. c. 2. de Commissar.*

9. Tradita jam Etymologia sequitur ordine ipsa definitio, quæ vim & naturam Rei demonstrat *Johan. Ram. in Elencb. Regul. jur. lib. 1. axiom. 2. Everhard. in top. in loc. à definitione, qua ab Athanasio apud Breulaeum in tractatu de Renunciat. princ.* dicitur oculus, quæ vim rationis & quę mente concepimus breviter explicat. Ideòque qui absque definitione rem docet, ipsi accidit, quòd cœco viatori hinc inde erranti usu venire solet *Sebastian. Medic. in tr. de definitione.* Et licet definire rem. res sit periculosissima præsertim in jure *l. 202. de reg. jur. Valla lib. 6. c. 36.* crassa tamen Minerva Commissarium potius describere quàm definire malo; Quod Commissarius sit persona idonea ob impedimentum judicis, ab utraque parte vel alterutra ad recipiendas rei dubiæ probationes denominata, & adhoc ab ipso cum instructione ordinata *Hyppolit. de Marsil. in tr. bannitor. in verb. Commissario n. 63. Mascard. in tr. in verb. mandatum & idem in pr. lib. 1. q. 5. Felin. c. sciscitatus ext. de Rescriptis.*

Qualitas Commissariorum.

10. Cum magna negocia magnos atque peritos requirant viros Richter *in axiomat. histor. f. 101. axiom. 11.* Ideò non quivis Commissarius absque ullo respectu erit eligendus, cum litigantiū quamplurimùm intersit, habere viros ad recipiēdū & examinandū testes idoneos, minimeq; suspectos Camerg. Ord. *part. 3. art. 16.* §. dieweil *in verbis*, So ordnen wir/ daß hinfürder niemands/es sey auch wes Standes er wolle/zur *Commission* verordnet werde/ er sey denn darzu tüglich vnd geschickt erkant vnd geachtet. Non itaque partes (quod proh dolor hodie cum periculo & pernicie clientum fit) ex commendatione simplici, aut precibus aliorum Commissarios sibi

ei obtrudi patiantur, sed ipsæ inquirant, & eligant viros, pios, doctos, & veraces *c. si quis testium & ibi Dd. c. cum causam & ibi Abbas n. 22. de testib. l. 1. C. de offic. Magist. offic. l. sancimus 6. in pr. C. ad L. Jul. repet.* Wagenhorst *part. 3. fol. 397.* Sicq; qui sunt sufficientes & habiles ad examen testium, quæ sufficientia ex hisce versiculis colligitur.

Primùm præcipitur, quod sit sine crimine Præsul,
Magnanimus, sobrius, prudens, ornatus & hospes
Casta docens, non percussor, non litigiosus
Non cupidus, benè dispositus, non neophitus

Hostiens. in tit. de offic. judic. delegat. §. cui potest & sub tit. de tempor. ordin.

11. Imprimis autem requiritur ut commissarius sit legitimè natus Cammergerichtsordn. *part. 1. tit. 3. §.* desgleichen / *in verbis:* Eines erbaren Wesens vnd Wandels / auch rechter natürlicher ehrlicher Geburt *Mynsi. cent. 4. obs. 31.* Unde excludimus regulariter spurios: Et ex legitimo matrimonio natos *Myns. d. lo.* Cum in Commissario egregiæ requirantur animi dotes, quæ interdùm in spuriis deficiunt, & malus corvus malum ovum, secundum versic. *Horat. lib. 4. Od. 4.*

Fortes creantur fortibus: & bonis
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ, columbam.

Cumque sæpissimè Doctores & Licentiati sint Commissarii, spurii autem in multis universitatibus à gradus Doctoratus & Licentiæ arceantur, ut Basileæ, Tubingæ, &c. *Mynsing. part. 4. obs. 31.* Ideò si contra talem personam excipiatur, non erit admittendus *arg. lib. 1.* Cammerg. Ordn. *c. 3.* Licet aliter observetur ex consuetudine Genuensi, & aliter etiam olim in quibusdam certis casibus ad dignitatem ut decurionatum admissi fuêre *l. honores l. spurii §. spurios de decur. l. à decurionatu de Excus. muner. Petr. Heig. q. 19. n. 55.*

12. Ita etiam Commissarius est eligendus qui ingenio pollet, cum plurimæ ipsi sint discendæ artes, quo opus hoc arduum commissionis rectè aggrediatur, aggressum dirigere, directumque ad finem optatum perducere possit *Bartholom.*

Phi-

Philipp. in tr. de consil. principis discurs. 6. in Rr. de qualitatibus quas Thucidides n. 25. fol. 4. Germanicè bald vnd wol resolvire oder resolut seyn / helt man vor eine Fürstliche Tugend *Adam Keller. cap. 2. circ. fin.* Quod vix in stupido fieri potest, qui semper in vanum laborat Herr Johannes *in eodem*, secundum proverbium illud:

Cum plurimum laboravimus
in eodem statu sumus.

13. Sit etiam eligendus, qui sit perfecti & non mutilati, sed benè compositi corporis eines wolgezierten Leibes vnd wol compost, cum in eleganti corpore, elegantes præsumantur virtutes *Camerar. in hor. succis. c. 82.* Et species corporis est simulacrum mentis *Div. Ambros. lib. 2. de virgin.* Econtra corpori deformi raro nobilis formosusque respondet animus *Guazz. de civil. convers at. lib. 3. Galen. in lib. de temperamentis 2. cap. 6. unde Martialis ad Zoilum lib. 12. Epigram. 54.*

Crine Ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus,
Rem magnam præstas Zoile si bonus es.

Ideò etiam Lex divina prohibuit gibbosos & mutilatos sacrificiis fungi *Levit. 21.* quod imitarunt Ethnici *Plin. lib. 6. c. 28.* Eligatur itaque Commissarius, qui sit staturæ non nimis proceræ, cum illa statura maximos plerunque secum fert defectus secundum proverbium: *Amens longus, & nihil ab Elephante differt: Germani* Gros vnd vngeschickt / gros vnd foes. Nec eligatur qui nimium parvus instar pygmęi ein klein Zwerglein / cum plerunque ira excandescat, & risui sit aliis. Ideò Johannes Maria de Castello Juriscanonici peritissimus tàm brevis staturæ fuisse perhibetur, ut stans verba faciens, videatur genua flectere, unde derisus, & ab Episcopo quodam alter Zachæus appellatus *Johan. Andr. in proœm. Sixt. in gl. in verb. à multis.* Sed eligendus mediocris staturæ homo, quam staturam Julius Cæsar referente *Didaco d' Alaba in tr. egregio de perfecto capitaneo lib. 1 fol. 34. hispanicè conscripto* approbavit. In dubio tamen minor præ majori est eligendus, quia plerunque scientia & prudentia plus valent secundum versus:

Utilior Tydaus, qui si quid credis Homero
Ingenio pugnax, corpore parvus erat.

Un-

Unde nostri Germani, Er ist klein hurtig vnd wacker / Er ist klein Männlin aber ein wacker Männlin *Keller c.28. lib. 1. de offic. jurid. polit. Johan. Camer. in annot. ad Julium Solin. polybist. cap. 5.*

14. Eligatur & ille qui perfectæ sit ætatis *c. judicante 30. quæst. 5. c. quoniam de probat. c. cum clerici extr. de sentent. & re judic.* Ideo nec impubes Principis autoritate & potestate eligi potest *arg. l. 12. de judic.* Qui defectus non oritur in Principe, sed in subjecto scilicet in persona impuberis, uti dicunt nostri Reverendi Theologi, Deum non posse, ea quæ implicant contradictionem, quod non est ex defectu potentiæ divinæ, sed ex defectu subjecti, creaturæ scilicet, quæ contradictoriorum non est capax *Rutger. Ruland de commiss. lib. 1. cap. 12.* Et licet de stricto jure octodecim anni requirantur in delegatis *l. 41. cum lege de recept. arbitr. c. cum in jure peritis 31. c. cum vigesimum 41. de offic. & potest. judic. deleg. Majolius de Irregularit. cap. 30. n. 3.* suaderem tamen majorem eligendum si haberi possit, viginti quinq; aut 30. annorum, quia in homine tum demum incipit perfectum judicium *l. 15 § 6. ad L. Jul. de adulter. Cujac. in comment. ad tit. de restit. in interg. pr.* Et in commissario requiritur expirientia, quæ venit ex usu & ex praxi, unde nos Germani dicimus: Kälberey henget den Kindern an / wie Pech an den Wagen / oder Verstand kommet vor Jahren nicht. Ideò & illa ætas dicitur perfecta *l. si reliquero. 8. de legit. tutor. l. 25. §. 1. de probat. l. 32. de minor.* dicitur & justa *l. 2. vac. mun. Keller. de offic. jurid. polit. c. 28. lib. 1. Usill. ad Regias constitut. c. 4. versic. quo casu. Petr. Mantarros. in tit. de habilitat. fol. 9.*

15. Quemadmodum autem Commissarius peritos artifices in commissione adhibere debet, ita & ipse peritus sit Cammerg. Ordn. *part. 1. tit. 3. quo etiam spectant Versus Georg. Sabin. in speculo aulico lib. 1.*

Is caveat rudibus, ne quid committat asellis
Qui benè curatas res volet esse suas.

Et ideò si sint imperiti propter hanc causam recusari possunt *c. qui in aliquo dist. 51.* uti exemplum extat in Camera in *causa* Munster. contra *Oldenburg.* & in causa Bodenhausen. contra

tra Raven *Gilbausen. decis. 18. in c. 7. lib. 2. Bursat. cons. 365. n. 7. vol. 4.* Ob id etiam Germani nostri requirunt daß er auff allen Sätteln gerecht sey / ein tausend Künstler / ein Herr Reinicke / *Waremundus ab Erenberg. fol. 69.* Quod tamen vix esse potest, à quo etiam antiquitas abhorruit.

16. Inprimis verò requiritur ab illo Jurisprudentiæ cognitio, quasi regina reliquarum virtutum *Albani Spinaz. lib. 2. politor. de art. jur. §. 1. & 2.* Unde etiam Interpretes Juris dicuntur excelsi Magnifici *Cic. lib. 2. offic. in edit. Antverpiensi pag. 98.* Et licet aliàs à quibusdam Nasutulis contumeliosè in JCtos invehatur cum Angelo in suis præcognit. Logic. & Jacob. Zabarell. in libro de Naturalis scient. constitut. *cap. 33.* per verba ista Juristen böse Christen / Tamen Besold. Professor Tübing. *Angell. Matheac. in tract. de via & ratione Juris lib. 1. cap. 10.* per totum & *Finckelthus. syndic.* quondam Lubecens. de certitudine Jurisprudentiæ contra quosdam Misonomos & vituperatores legalis scientiæ hoc dicterium refutant & dicunt rectius debere poni pro Böse / Besten / id est, beste Christen. Et licet hodie quam plurimi reperiuntur, qui velut Asini doctorantur, proh dolor, dedecus ac vituperium maximum, qui sunt bufuli, vel honestiori titulo oves & boves & pecora campi qui meritò legum dolores dici possunt & illarum dolores & offa ssini, qui venalitiarii etiam possunt vocari, vendunt enim leges non quas habent, sed quibus non sunt digni, veluti rem alienam furtivè, & pessima fide, ipsasque precio numimario dehonestantur contra *l. 1. §. 5. de Extraor. cognit. Rutger. Ruland. de commiss. 1. c. 16.* In quos dicterium illud optimè locum habere audacter affirmo Juristen böse Christen.

17. Cum sit eligendus qui sit idoneus Cammerg. Ordnung. *part. 1. c. 3.* maximè idoneum istum credo, qui virtute præditus est *l. 42. de V. S.* quæ à JCtis verè dicitur illam nobilitare *c. nos qui ibi morum nobilitate dist. 40. c. pen. ibi virtutum nobilitas extr. de probat.* Ideò virtutem *Tacitus* vocabat summum hominis bonum *4. annal.* Et quidem sola nobilitat.

Tota licet veteres exornent undiq; ceræ

Atria, Nobilitas sola est atq; unica virtus.

Juvenal. Satyr. 8. Et Germani: Da Adam hackte vnnd Eva span / wo war da der Edelman / secundum versus: *Si*

Si pater est Adam cunctis si mater & Eva
Carne omnes sumus, nobilitate pares.
Degenerant homines vitiisq; fiuntq; minores
Exaltat virtus nobilitatq; genus.

18. Est etiam eligendus, qui est temperans cibo potuque: Vitet itaq;. Commissarius ebrietatem ex jussu verbi divini *Tob. 4. vers. 29. 30. Esaia. 5.* Ne ex commissione fiat commestio, ut Heluones loquuntur, Kom Iß / Friß / Sauff / sicque commissarii fiunt commessatores *Budæus in l. si quid venditi de Ædil. Edict.* Neve Ebrius divulget secreta commissionis secundum *Horat. lib. 1. Epistol. 5.*

Quid non Ebrietas designat? operta recludit.

Quod tamen Magnates hodiè in more habent, ut Legatis peregrè venientibus propinent, quo à vertice usq; ad pedes, gar stickwickende voll inebrientur, sicq; secundum illud:

——— Arcanaq; cuncta
Vinum errans aperit.

Quod benè esse notandum tradit *Brun. de Legat. lib. 2. cap. 11. fol. 70.* Modicè tamen vinum uti Timotheus vmb deß Magens willen / *1. Timoth. cap. 5. vers. 24.* Quia acuit ingenium & lætificat cor hominis *Psalm. 104. vers. 15. Ovid. lib. 1. de art. amand.*

Vina parant animos, faciuntq; coloribus aptos.

Germani ita dicunt: Einen ehren / ein ziemliches Trünckl̈ein thun / fein frölich vnd in Ehren fein lustig seyn / oder einen Timotheus Bruder agiren. *Ecclesiastic. cap. 32. vers. 12.* si modò vinum sumtum ad hilaritatem, non ad insaniam *Levin. Lemn. in exhortat. advit. opt. instit. c. 22. & de occult. natur. miraс. cap. 17. lib. 2.*

19. Cum itaq; Commissarius repræsentet personam Principis requiritur ab eo, ut sic gravis Cammerger. Ordnung *part. 1. tit. 8.* cum etiam non minus in moribus præsertim gravibus quam scientia situm est *l. 7. C. de profes. & medic. lib. 10. tit. 52.* Sicq; gravitas timorem quendam facit *Camer. in horis succis. cap. 6. in fin.* absit verò severitas nimia & indulgentiæ facilitas, quæ per se & disjunctim nocent, tanquam atrocissimæ Scyllæ & voracissimæ Charybdes evitandæ, sed

cum severitate aliquid admixtum habeat cum correctione, uti Nos Germani dicimus, Etwas mit Ernst doch mit Bescheidenheit sagē/ oder man muß ein wenig gravitölpisch quid? dicam, gravitetisch seyn/ *Keller. de offic. Jurid. polit. cap. 18. lib. 1.*

20. Ne paginæ nimium excrescant, & jam cognovimus, quales esse debeant Commissarii & facili Minerva judicare possumus, qui non possunt adhiberi ad hoc officium, ex ratione contrariorum *l. 1. de his qui sui vel alien. jur. pr. Inst. eod. pr. Inst. de tutel. & ibi Schneidw. Vultej.* sic furiosus, cœcus &c. removetur à commissione nec potest judicare *l. 6. de judic.* ita nec furiosus judicare potest *l. 12. §. 1. de judic.* surdus *arg. d. l. 12.* cum prætor. Ita nec mulier regulariter *arg. d. l. 12. l. 1. d. l. 1.* Si scilicet sit privata; secus si habeat Jurisd. & Regalia, quarum multa sunt in Germania, das Kloster Burschat/ Aeptißin zu Münster / in Regenspurg / Aeptißin zu Quedlinburgk / ꝛc. Quid de Hormaphrodito. ℞. Si magis inclinat ad sexum masculinum poterit esse Commissarius *l. 10. de stat. homin. Kormann. de virginitat. c. 133.*

Qui petunt Commissarios.

21. Cum in materia probationum plurimum consensus partium potest, convalidat enim attestationes per se invalidas *Innocent. in c. olim causam de restit. spoliat.* Judex terminum ad probandum, nisi petatur, dare non tenetur *l. 4. C. de dilat.* Cum præsentatio commissarii hodie penes producentem ac consensu in eundem magna ex parte penes adversam partem consistat: Licet aliquando, ut lis eò citius finiatur Judex ex officio suo terminum præscribere possit *arg l. 15. C. de Judic.* Ob id Judex etiam Commissarium ordinare propriè dicitur *l. 18. C. de fid. instrum. c. si quis extr. de testib. Alex. Stiatic. in obs. pract. c. 16. n. 15.*

22. Quilibet autem potest petere commissionem, nisi quis specialiter prohibeatur, præsertim illi quibus hoc per sententiam Judicis impositum est *l. 4. C. de dilat. l. 12. de probat.* sive affirmativa *l. 2. 21. 22 de probat.* sive negativa in judicium deducta ei onus probandi incumbit, si modo illa negativa sit firmata loco, tempore, personis &c. *Marant. part. 6. deposition. n. 1. in fin. Menoch. de arbitr. judic. quæst. cas. 435. n. 2. Pacian. in tract. de probat. lib. 1. cap. 16. & seq. 35.*

23. Actor

23. Actor autem regulariter probare habet *l. 4. C. de Edend. l. 21. de probat. c. inter dilectos in fine de fid. instrum.* dicitur autem actor ille, qui prius ad judicium provocavit *c. forus verb. accusat. d. V. S. l. 2. §. 1. comm. div. l. 13. §. 2. de judic. c. ex literis extr. de probat. Asin. in tr. de execut. §. 3. cap. 162. n. 6. Duar. in tit. de judic. cap. 4. Pacian. de probat. lib. 1. c. 57. n. 15.* Quod & in Camera observatur. Ubi actor prius commissionem ad probandum suum intentum petit *Pacian. d. lo.* Liberum tamen Reo sit num in omnibus causis cum Actore concurrere velit. Est enim in ipsius favorem introductum, ut post actorem producat, proinde ei rectè renunciare potest *l. 29. C. de pact. Johann. Andr c. filii, de her. in 6.*

24. Petat autem commissarios per Libellum (per talem qualem petitionem) Judici oblatum, qui fundamentum litis *auth. offeratur C de litis contest. c. fin. extr. de lib. obl. Nov. 53. c. 3.* sive autem oretenus sive in scriptis fiat Libellus seu petitio, & nomina testium debent exhiberi, & testium examen peti *Recess. visitat. anno 1583.* quod tàm in Camera quàm in aliis curiis observatur *Buda in forensibus §. edere testium fol. 72. 79. vers. si te paucitas.* 2. In petitione addatur in qua causa in quo puncto petatur commissio *Visitat. Recess. de anno 1562.* cum processus multa singularia habeant capita *arg.* Cammerg. Ordnung *part. 2. c. 22. 3.* Adjungendi sunt articuli super quibus commissio impetranda. 4. Petens commissionem nomen dat Judici, qualem & quem commissarium velit, addat & cognomen, cum commissio facta incertæ personæ non valeat *Dominic. Germiniani cons. 75. n. 2.* si tamen aliunde in libello generali possit constare de certa persona illa petitio valebit, nec recusatur *Menoch. de præsumt. lib. 2. præsumt. 86.* cum Judici incumbat, ut Lites quamprimùm finiantur *l. 13. & ibi Dd. de judic.* 5. Reo priusq; ad respondendum compellatur, edenda est copia hujus, quod etiam constat ex J. civ. *auth. litigiosa C. de Litigios. auth. offeratur C. de Lit. contest. c. 2. extr. de libell. oblat.* non solum autem ipsa petitio ipsi Reo exhibeatur, sed etiam ea quæ cum ipsa petitione jungantur quæ vulgò dicuntur, Beylagen *Dd. communiter in auth. offeratur. C. de Lit. contestat. & in Abb. Ant. de But. in c. 2. extr. de lib. obs.*

25. Si itaq; commissarii mittantur à Camera, omninò commissio est expedienda, cum omnes subditi obedire cogantur mandato Principis aut superioris *lib. 1. Reg. c. 14. Esdræ c. 7. in fin. c. 2. de major. obed.* Unde etiamni commissione adjici solet auß Keiserlicher Macht hiermit befehlendt/item illa clausula, daran thut jhr vnsere ernstliche Meynung / cum sit munus publicum & utilitate & authoritate ad exemplum Legati, qui invitus etiam cogi potest ad munus expediendum *l. 4. §. 5. de Legat. l. 1. §. 1. de muner.* ad exemplum procuratoris *l. invitus 17. C. de procur.* Ita quoque commissarius seu executor testamenti cogi potest ad exequendum *Bursat. cons. 299. n. 1. volum. 3. Menoch. de arbitr. judic. quæst. cas. 444. n. 1.*

26. Nisi sese excusent ob necessitatem, tunc enim debet reverenter notificare & supplicare Principi pro exoneratione sua *arg. l. 27. §. si quis §. qui mandatum suscepit 7. ff. mandat.* aut si se oneri imposito imparem judicet. Cammerg. Ordn. *part. 3. tit. 48.* §. vnd so also. Si modo illa excusatio justa *Rebuff. in tr. Excus. n. 10.* & legitima *Petr. Mortan. de tut. cap. 25. n. 1.* Münsterische Ordnung *tit. 20. ibi:* Soll der *Commissarius* ferner seine erhebliche Vrsachen vorzuwenden gezwungen vnd gehalten werden / quæ tamen talis vel non arbitrio Judicis relinquendum puto *arg. l. 1. de Jur. deliber. Paleot. part. 5. quæst. 3 in suo tr.* Aliquando tamē etiam arbitrio Commissarii relinquitur an suscipere velit commissionem vel non, quale exemplum ponit *Barth. fol. 571. lit. b part. 2.* So fern sich D. S. hiebevor bewilligten *Commissarii* der Sachen vnnd der Verhor nicht beladen wolten / daß D. V. als den andere Vnpartheyische zue *Commissarien* ernennen soll. Itaq; ex urbanitate sese excusare potest, quod plerumq; fit cum à partibus præsentatur commissio tunc ne se ingerere Commissarii videantur, honestè sein höfflich se prius excusent tenuitatem suam profitendo, & si fieri potest, se exonerando quod licet hodiè aliter practicetur & potius commissiones ambiant more canum qui feras operiuntur *Ann. Robert. lib. 1. cert. judic. cap. 7.*

De Rebus, quæ in commissionem veniunt.

27. Omnes itaq; causæ tàm quæ in prima quàm in secunda instantia deferuntur ad Cameram, faciunt, ut de iis commissio, & probationis delegatio fieri possit *Gail. 1. obs. 1.*

Ideò

Ideò nec per viam simplicis querelæ, neq; per appellationem de causis criminalibus capitalibus (peinliche sachen die Leibs-Straffe auff sich tragen) ex Camera commissio fieri potest. Reichs Abscheid zu Augspurg *de Anno 1530.* §. *item* als jetzt etliche Zeit Cammerg. Ordnung. *part. 2. tit. 30.* §. *ult. in verbis*, oder aber da die an Leibstraff erheischte/vnd solches offenbar *&c.* *& part. 2. tit. 28.* §. *Item* nach dem quod & de consuetudine Germaniæ observatur Cammerg. Ordnung *part. 2. tit. 28.* §. *fin.* Reichs Abschied zu Regenspurg *anno 1594. ibi:* wenn eine einzige Person/ sonderlich der mit mit Mittel dem Reich vnterworffen auff freyen Landstrassen einen böslich erschiessen/ oder eine dergleichen Mißhandlung thut/ soll er für den ordentlichen Richter/ da er die That begangen/ beklagt werden. *Mynsc. cent. 3. obs. 40 Gail. 1. obs. 1.* Secus tamen est de J. civ. *l. 6. de appell. l. 29 C. de appell. l. 2. C. si pend. app mors interv.* ni modò delinquens statim puniri debeat *l. 4. l. 16. de appellat. Bender. de Revis. conclus 33 n. 23 & seq Myns. cent. 4. obs. 41. 42.* Sed si quis principaliter in Camera velut supremo tribunali velit nullitatem persequi, id ei permittitur, decerniturq; citatio, & sic causæ istæ criminales per viam nullitatis seu processus nulliter instituti ad Cameram deducuntur, Cammerg. Ordnung. *part. 2. tit. 28* §. Nach dem auß alten wolhergebrachtem Gebrauch im heiligen Reich zu wieder *&c. Mynsing. d. lo. & ita pronunciatum fuit in causa* Graffen G: zue Sayn *contra* Graff Herr zue Sayn/ *mense Julio Anno 92. Item:* D. Peter Hagen *contra* Hertzog Heinrich *Julium* zue Braunschweig/ *9. Junii, Anno 1598. Rutger. Ruland. lib. 2. c. 3. de commiss.*

28. In reliquis autem civilibus, uti & feudalibus etiamsi arduis, delegatio commissionis, quæ per appellationem ad Cameram devolvuntur, locum habere potest commissio, in quibus non deducta deducere, non probata probare permissum est *l. 4. C de tempor. & reparat. appellat. Besold. c. 12. de appellat. n. 56. Gail. 1. obs. 128. n. 8.* si quis tamen eadem probare velit, quæ in prima instantia deducta sunt, non valebit; Nam tunc demum erit committendum, si fuerit impeditus in prima instantia deducere, secus si id commodè facere potuit, sed noluit, saltem differendæ & protelandæ litis gratia contra *l. 13. pro-*

13. *properandum* C. *de judic.* cum deceptis & non decipientibus jura succurrant *l. 2. §. 2. ad SC. Vell. l. 37. §. 1. de minor. tt. C. si minor. se major. dix. Cacheran. dec. f. 14.* Et ita etiam fuit limitatum in causa Henning vnd Hansen Gebrüdere von Walde / *contra* Andres von Walde *de anno 1589.* Hic tamen excipimis feuda regalia de quibus Camera non potest cognoscere. *lib. 1. feud. c. 18. apud quem vel quos controv. &c.* quæ sibi soli judicanda Imperator reservavit, ut quando de Ducatu, Principatu, Comitatu, Fürstenthumb / Hertzogthumb oder Graffschafften belangend / consortio sit Cammerg. Ord. *part. 2. tit. 7. Gail. lib. 1. obs. 1. n. 31. obs. 29. in fin.*

29. Ne processus dicatur Nullus à competente Judice commissio petenda est *Pacian. de probat. c. 44. n. 2. part. 2. l. fin. de Jurisd.* Et commissio à non competente Judice facta ipso Jure nulla est, etiamsi partium consensus adveniat *gl. in l. 1. in verb. nullo C. de ped. judic.* Et hæc exceptio incompetentiæ quovis tempore potest opponi *tex. c. cum olim, ibi: Abbas & Bl. de offic. delegat. Prosper. Farrinac. de testib. quæst. 80. oppos. 42. Sebast. Vant. in tr. de Nullitate ex defect. Jurisd. n. 2.* Ideo etiam Commissarium compellere potest ad commissionem expediendam mandatis pœnalibus daß auch vom H. Bischoff zu Augspurg geboten werden soll / den benanten Official als Commissarien dahin zuhalten / daß er in der bestimte Zeit die *Commission* volziehe *Barth. part. 3. fol. 151. lit. Q. & fol. 994. lit. C.* oder bey Gelds Poen sich der *Commission* zubeladen geboten werden *Mænoch. arbitr. judic. quæstion. cas. 395. n. 6. lib. 2. cent. 3.* Ratio ne elusoriæ reddantur sententiæ *l. 65. §. 2. ad SC. Treb. l. 8. & tt. C. de Execut. rei judic.* & frustra instituuntur judicia, nisi ad finem deducantur *Arist. l. 1. polit. c. 8.* Et si susceptam nolit continuare commissionem petuntur promotoriales contra eundem cunctatorem pro justitia exercenda. *Barth. part. 4. fol. 411. lit. a.*

De Judice commissionis.

30. Ne itaq; quis nimis citò, aut nimis tardè petat commissionem, sicq; jure suo cadat, tempus tenendum, quo commissio legitimè petenda. Et quidem tempus probationis ordinarium regulariter fieri debet post litem contestatam *tt. ut lite non contest. l. 7. §. 4. ff. quod vi aut clam.* Quando videlicet

De tempore petendi commissionem.

cet Reus respondet: Ich bin der Klag nicht geständig / bitt mich darvon zu absolviren. Et quo lites cò citius finiantur, actor aliquando hanc commissionem petit, quamprimùm ad libellum responsum fuit, etiamsi in puncto Responsionũ, an sc. sufficientes sint nec ne, nulla interlocutio à judice facta sit Cammerg. Ordn. *part. 3. tit. 15.* §. weiter sol. Reus verò defensionales unà cum Responsionibus, vel ad minimùm ante admissionem primæ dilationis proponere debet Cammerg. Ordn. *part. 3. tit. 15.* §. zum dritten. Et Commissarios suos nominare debet Cammerg. Ordn. *part. 3. tit. 15.* §. weiter sol. Quod si facere neglexerit judex ex officio sæpè cum Responsiones pro sufficientibus agnoscit, aliquot menses mit Beweisung zu verfahren præfigit *Rutg. Ruland. lib. 2. c. 4.*

31. Quod fit, quando partes aliquot annis punctis Responsionum inhærent, dilationes petunt, & modo aptè modo ineptè ad articulos respondeant, parum curant, quo fit, ut sæpè judicem ad interloquendum vel quasi adigant, si itaque malitia talis partium appareat, potest judex ex officio tales litium protelatores mulctare, aut in favorem probationis ex officio sub pœna præclusionis viæ probandi nominationem Commissariorum intra tempus injungere Ihr Beweisung zu thun, & sic tres menses reo præfiguntur ad probandum *Gilhaus. in arbor. judic. cap. 6 part. 2. tit. 2.*

32. Extraordinariè petitur Commissarius ante Litis contestationem, ut fit in Commissionibus ad perpetuam Rei memoriam *Gilhaus. arb. judic part. 2. c. 6. art. 2.* Item in causis ubi non requiritur litis contestatio. Et in genere in omnibus dilatoriis exceptionibus *l. 13. C. de except. l. 21. de judic. Nov. 56. c. 3.* Uti practicatum *anno 1567. die 15. Decembris* in Sachen K. und G. von L. & Consorten wider Herrn Ludwig und Albrecht, Georgen / Graffen zu Stolbergk, & multis aliis locis *Dambud. in praxi rer. criminal. cap 162. Mansi. part. 4. dist. 9. n. 70.*

33. Publicatis verò attestationibus petitur commissio iterum vel ordinariè, ut in ipsa executione, in puncto liquidationis *Barth. d. l. f. 192. 273.* Item in oculari ac terminorum positione, quæ etiam post conclusionem fieri solet *Gilb.*

arb.judic.part.2.c.6.art.2.n.6. Vel extraordinariè, quando sc. post publicatas attestationes testes producuntur, qui non aliter nisi certis, & quibusdam solennibus requisitis fieri solet *Innocent ad c.audientiam n. de rescript.* aut quotiescunque judici ex officio rescindere conclusionem, necessarium esse videtur, *Thesaur. decis. 91.* oder ist *ex officio* der gethane Beschluß *rescindiret*, vnd d. die benandte Zeugen *sub recognitione*, die angezogene *instrumenta* nochmals verhören zu lassen vergönnet *Rutg Ruland.lib.2.c.4.*

De dilationibus. 34. Quemadmodum verò secundum morem judiciorum Commissarii dilationem petunt Cammerg. Ordn. *part.3.tit.15.*§. weiter sol auff diesen Termin *& d.part.3. tit.16. in pr.* so also der Antwortter. Ideò quia causæ cognitionem requirit delegatio examinis testium *C em.5.de potest. & offic.jud. deleg. Prosper Farrinac.de test b.q.77 c.13.n 122.* & quod commissio sit facienda cum causæ cognitione *Stracius in obs pract. c.16.n.17.18.* Ita etiam & sæpissime datur dilatio ipsis partibus ad inchoandum & perficiendum examen, & quidem si pars illam petat à judice *Hart. Hartm tit.12.obs.4.n.2.lib.1. Chilian König c.71.n 2. Moller.ad constit.Saxon part.1.const.16 n.2.* De *Jure verò Canon.* tempus trium mensium in eadem provincia, in transmarinis novem menses assignantur *c.ult.§ spatium 3 q.3.l.1.C.de dilat.* Secus est, *de J.Saxon* ubi est tempus sex Septimanarum, & trium dierum *constit. Elect part. 1. const.16. Moller.ad constit. ibid.n.2.* Landr. *lib.1.art.62.*§. Ein Zeugnis sol man in sechs Wochen vollziehen. De *Jure Cameral.* illud arbitrio judicis relinquitur, ut is secundum personarum, locorum, aliarumvè rerum circumstantias extendat, vel coarctet tempus illud dilationum Cammerg. Ordnung *part.3. tit.16.*§. vnd so derhalben *&* §. was aber die *dilationes Gail. lib.1.obs.91. n. 13. Coler.process.execut.part.1 c.2.n.33.*

35. Datur autem regulariter una tantum dilatio *l. fin. ff.de feriis.* Interdum tamen etiam tertia & quarta *l.6.l.4. C.de dilation.* Cammerg Ordn *part 3.tit.16.*§. vnd so derhalben/ *&*.§. was aber die *dilationes*, cum causæ tamen cognitione *dd. lo. Mynsi.cent.2.obs.52. & obs.24. Gail.1.obs.91.num.7.* Unde si calu-

lumniosè petatur, judex pœnam imponere potest *arg.* eorum quæ tradit *Cagnol.in Rr.* Si quis jus dicenti non obtemperav. *n.4 Memorial.anno* 1577. §. welcher massen/ *ibi*: weil darunter *procelatio* gespüret/ sol man denselben nach Ermessigung straffen. *Petr.Anch.in c.constitutus de fidejuss.per ex.l.si quis dicat.§.de manumiss.Severol.in tr.de remiss.c.24.n.1.* Quid an quinta detur dilatio vide *Gilbauf.in arbor.judic.cap.6.part.2.art.2.n.18. decis. Rota Bonon. 45. n.1. & 2.cum seq. 2. Azo in summa Cod.de dilat.*

36. Cum commissio sit stricti juris *Mangon. decis. Rot. Florent.* 87. Et ideò tantum personas & res comprehensas complectitur *Bursat.cons.395.n.15.vol.4.* Ideò formam & tenorem commissionis diligenter inspicere, ejusque verba ad unguem observare debet *Menoch.consil.263.n.15.Vant.de Nullit.ex defect.Jurisd.deleg.num.91.* ad exemplum Mandatarii *l.cum mandati C.mandat.l.diligenter ff. mand. Durus de Pasculo in auri polit reg.40.* Cùm etiam delegati Jurisdictio sit stricti juris *c.fin.de rescript.in 6.* & in uno articulo jurisdictionali delegato, alter non censetur delegatus *c.super quæst.§.1.de offic. delegat.* Unde transgressor mandati interdum capite plectitur *l.3.§.in bello de re milit.* Ex ea causa etiam Posthumum Dictatorem A.Posthumum filium suum, quia non ipsius jussu, sed sua sponte præsidio progressus hostes fuderat, victorem securc feriri jussisse legitur, & aliud exemplum legitur de *Doctore* Breitenbach *apud Otton.Meland.in Iocoseriis n.188.* in verbis: Ihr habt wol gnug verrichtet / jhr seyd aber meinem Befehl nicht nachkommen / thut mir es nicht mehr. De acceptatione cõmissionis.

37. Poterit tamen Commissarius re ita exigente ad alia etiam descendere vigore suæ commissionis: Sic si ratione alicujus contractus commissio facta sit, & de fractuum, usurarum vel interesse cõroversia incidat, eã Comissarius etsi hic specialiter & nuncupatim in commissione non sit expressum, poterit tamen tanquam articulum connexum, & causæ principalis necessarium expedire *c. prudentium §.si verò extr. de offic.delegat.c.accessorium d.reg.jur. in 6. l.2.4. C. de act. emt.*

& aliàs in generali mandato, censentur esse concessa omnia, sine quibus ipsum mandatum expediri nequit *c. sanè c. præterea c. suspicionis de offic. delegat. cl. 1. de Rescript. Everb. in topic. in lo. ab* æquipollente. Ideò etiam clausula illa in omnibus expediendis commissionibus adjici solet. Vnd sonsten alles anders thut/gebietet/verbietet/handelt was die Nohtturfft hierinnen erfordert/vnd sich rechtlicher Ordnung nach gebüret. *Joseph. Ludovic. decis. 117. n. 21. Parisiens. consil. 61. n. 28. vol. 2. Barbat. Sicul. in Rr. extr. de fide instrum.*

38. Aut si articulus dubius in commissione incidat committentem consulere, ejusque interpretationem petere debet *c. 31. de sentent. excomm. c. 2. de offic deleg. c. cum venissent de judic. l. 1. C. de LL. Gail. 1. obs. 35. n 5.* Quod tutius si modo occasio & tempus; Ni forsan, si res aliter opinione cadat, in vitæ periculum deducatur, cùm aliàs fines negotii præsertim Magnatum diligenter sint custodiendi *l. diligenter ff. mand. l. sed etsi pupillus §. conditio de Instit. act.* secundum versic.

Quis nescit longas Regibus esse manus:

Hodiè apud nos consuetudinis est, vel universitates Scabinatus, vel JCti consulantur in articulo dubio, uti in Saxonia videmus, quod magnam similitudinem habet cum jure antiquo *§. 8. L. de I. n g. civ. l. fin. C. de LL.*

39. Si in casibus non permissis commissarius subdeleget actus ipso jure redditur nullus *l. 3. de offic. præsid. l. 5. C. qui pro sua Iurisd. Rebuff. de Inqu sit. seu commiss. art. 11. in gl. unic. in fin.* Ideò quærunt, An Commissarius vices suas alteri subdelegare possit? Quidam negant secundum *c. fin. de offic. delegat. l. unic. §. fin. C de caduc. toll. l. servus si hac de stat. lib. Prosper. Farrinac. lib. 3. c. 3. n. 150. tit. 8. q. 77. de testib. Didac. Peretz. de ordin. lib. 2. tit. 5. de Notar. Bernh. Grav. concl. 97. consl. 1. per tot.* quæ sententia etiam obtinuit in causa Bodenhausen contra Raven *Roland. à valle cons. 23. n. 16. & 17. vol. 1. Rebuff. in constit. regiis de rescript. in præfat. n. 19. & art. 2 gloss. 11.* Quidam affirmant præsertim de delegato principis, quod nos etiam affirmamus, quod potest etiam invitis partibus *c. super quæstione §. si verò de offic. deleg.* Licet aliàs regulariter delegatus non habeat propriam jurisd. sed mandatum, sicque alieno beneficio utatur

l..

l.more majorum 5 l.seq. de jurisd.omn.judic.c.fin.§.fin. de offic. & pot.jud. deleg. fallit tamen uti dixi in delegato principis, qui in causa sibi commissa major est quovis ordinario judice *c.sane 11. de offic.delegat.c.pastoralis 28.§.praeterea de off.& pot.jud.ordin.* qui ordinarius judex subdelegare potest *l.un.C.qui pro sua jurisd.* & ita etiam pronunciatum in causa Tübingen *contra Abbatem* in Fultenbach *Gail.lib.1.obs.97.n.7. Ioseph.Gonzalez. variar.quaest.c.19.n.18.*

40. Antequam ad actum commissionis accedit, mandatum Commissarius aut partibus exhibeat de commissione examinandorum *Petr.Bennucand.decis.74.n.3.* Literis itaque probet delegationem *l.1.l.prohibitum C.de jur.fisc.* Cum delegatus nullam habeat ex se jurisd. *l.5. de jurisd.* Et ideò non praesumitur delegata jurisd. *l.1.C.de mand.princip.c.cum in jure peritus.31.& ibi gloss.ac Dd.de offic.delegat.Reusner.lib.3.decis.14.* Nec ullus Legatus aut Commissarius honore afficiendus nisi literas legationis aut commissionis vulgò Credentzschreiben exhibuerit. Ideò Germani dicunt, Wo Befehl legen / docet post *gloss.Archidiaconi Castrensem, Bartolum, Barbat. Baldum, Boerium, Speculatorem, Pacianus de probat. lib.1.cap.33. num.62.* De processu post traditam cōmissionem, quē observet.

41. Quod procedit; Si Commissarius partes legitimo modo prius citaverit, quae citatio omitti nequit, ac ea omissa, processus erit nullus *l.de unoquoq; de re jud.clem.pastoralis de re judic.§.fin.de poen.tem.litig.l.47. & ibi gloss.ff. de re judic.c.quoniam de probat.c.1.de caus.poss.& propriet.Chilian.* König *in process.c.24.n.1.& seq.* Ideò & Deus citationem induxisse dicitur secundum *c.3. Genes. vers.9. in verbis :* Vnd Gott der HErr rieff Adam / vnd sprach zu jhm / wo bist du ? *Rebuff. de citat.n.22.& 30. in praefat.* Et dicitur Juris divini esse *c.Deus omnipotens 2.quaest.1.Dambud.in praxi rer.civ.c.14.n.3.* Et juris naturalis *Gravett.ad Vestr.lib.5.cap.14.n.7.Port.consil.29. n.4. Gravett.ad praxin.Vestr.lib.3.c.2. n.22.* Citato autem Commissa-

kein Geld/ und ein jeder ist jtziger Zeit ein *Dominus*, quem tamen excessum rectiùs Hispani & Galli moderantur.

42. Quæritur; An & die feriato commissio expediri possit, ut testis examinetur, &c. distinguendum puto: Aut agitur de ipso actu productionis, de Legitimatione Commissarii, de Contumacia, &c. Sicque de actu contentiosæ Jurisdictionis, & tum commissio diebus feriatis expediri nequit *l.1. de feriis l.ult. C. de judic. c.1. extr. de feriis. Setzer. de Iuram. c.20. n.1. Rebuff. de testib. gloss. 10. n. 67.* Nec reprobatio testium *n.24.* Nisi necessitate urgente *Anton. Thessaur. in lib. de Notar. Error. c.12. n.2.* Aut agitur de iis, quæ finito actu productionis à Commissario fiunt, ibi puto: Ea die feriato per judicem expediri posse; Cum in actibus, voluntariæ Jurisdictionis non attendantur feriæ *l. actus 8. C. de feriis l. ult. de salv. interd. l.2.3.4.10. C. de feriis.* Sicut & arbitratores, qui Commissariis æquiparantur diebus feriatis procedere possunt *l.76. ff. pro socio. l. fideicomm. 46. §. quanquam. de fideicomm. libertat. c.1. extr. de feriis Specul. in tit. de arbitr. §. fin. n.80. Prosper. Farrinac. de oppositione contra testes quæst. 81. n.56.*

43. Citati itaque testes compareant, nisi legitimam excusationis causam habeant: Causam autem excusationis justo tempore oblatam statim in præsentia partium comparentium Commissarius prælegat; Eam ob causam, ut si partes causas allegatas falsas esse in continenti doceant, eo faciliùs contra illas procedere queant; Causæ enim quamplurimæ sunt excusationis, ut paupertas, quando pars citata ex defectu sumtuum in locum citatum venire nequit: Item si Nobilis ita sese excusat, daß er mit Rossz und Wagen nicht versehen: Ex Germaniæ tamen consuetudine, testes sumptibus producentis compareant: Ideo etiam in citationibus dici solet, daß sie auff des Producenten Unkosten erscheinen sollen. Ita & propter morbum tam sui *l.60. de re judic. l.55. §. 2. de re judic.* & uxoris *l.36. de jud.* Quod tamen hodie in praxi non attenditur, testatur *Johan. Jacob. Laurent. c.14. n.116.117.*

44. Partibus citatis & venientibus curet Commissarius, ut legitiment suam personam mandato procuratorio

aut

aut curatorio exhibito *arg. §. 3. 5. J. de satisd.* comparens enim alterius nomine mandatum producere debet *l. si quis 3. § procuratorem. judic. solo. c. 1. de procur.* Et licet pars adversa non expetat mandatum, Commissarius tamen de mandato inquirat *Vant. de nullit. ex defect. mandat. n. 64.* Nisi sit persona conjuncta *l. maritus 21. C. de procur. l. sed & hæ personæ l. exigendi C. de procurat.* ut filius pro patre *l. 12. C. de procur. l. 35. in pr. ff. de procurat. Myns. 3. obs. 35. Gail. lib. 1. obs. 133. n. 7. Chassani Rr. 4. §. 5. in pr. n. 48.* Adeò ut si non plenum sit mandatum procuratoris, aut minus sufficiens tàm Commissarius, quàm Judex illud rejicere, & ut plenius producatur, injungere potest. Ne tamen hoc casu actus commissionis novo mandato conficiendo & producendo suspendatur: Commissarii procuratorem admittant sub hac quæstione, ut stipulata manu promittat, se durante adhuc actu plenius mandatum producturum . daß er seine Person besser legitimiren wolle / & hanc cautionem tàm suo quàm principalium nomine præstat, uti pronunciatum in causa der dreyen Gemeinen zu Sulz *contra* Fleckenstein *Vivius decis. 149. n. 3. Joseph. Ludow. conclus. 31.*

45. Ne autem fraus aut dolus committatur, illi, qui in commissione adhibentur, debent juramentum præstare Cammergerichts Ordnung *part. 2. tit. 4.* §. So dann. *ibi:* Pflicht vnd Eyd thun / wie hernach folgt. Secundùm formam, quæ traditur *in c. dilecti de majorit. & obed. c. cum consuetud. de consuetud.* Commissarius autem antequam juramentum deferat, diligenter jurantes de perjurio, ejusque pœnas temporalibus & æternis commonefaciat, & perjurium Deum habere vindicem seriò inculcet, &c. *Vivius decis. 120.*

46. Cum autem sæpissimè fit, ut subditi contra dominum producantur ad examinandum. Ideò à parte adversa petatur juramenti relaxatio, quod nisi fieret, neveque subditus prius juramento relaxaretur, magno periculo perjurii oneraretur Cammerg. Ordn. *part. 2. tit. 4. §.* Dieselben *in vers*

les à visitatoribus dum visitantur Cammerg. Ordn. *part. 3. tit. 53. §.* Darauff sollen *in verbis:* Und die *Commissarii* und Rähte von newen zu solchen Sachen/ in massen hernach folget/ schweren sollen. *Sicbard. in l. eos testes n. 4. C. de testib.* Quæritur autem à quo an ab Ecclesiastico, an verò politico Magistratu debeat relaxatio juramenti fieri. Hoc in casu posterius affirmo *l. fin. de re milit. tar. l. fin. qui satisd. cog. l. 1. C. qui milit. possunt vel non l. adigere §. fin. de jur. patr.* Non obstante Jur. Can. *c. novit. de judic. c. venerabilem de electionib. c. cum contingat de jurej. c. fin. de foro compet. in 6.* Ubi ex doctrina *Bl. in l. 1. C. de oper. libert. n. 3.* Canonistæ omnia ad suum Imperium, & sua Molendina trahere anxiè laborant *arg.* Cammerg. Ordn. *part. 2. tit. 26. Gail. 1. obs. 25. Myns. cent. 4. obs 99.* Magenhorst *ad ordin. Camer. part. 2. tit 24.* Imperator tamen, quod & de consuetudine observatur *Fichard. cons. 133. german. n. 18 Fachin. lib. 3. cap. 13. Leonin. cons. 3 n. 9.*

De articulis.

47. Commissarius autem testes examinet super articulos alias testis nihil probat *cap. de testib. 29. & ibi Dd. extr. de testib.* Uti pronunciatum in causa Bodenhausen contra Raveri *Rutg. Ruland. de commiss. lib. 1. c. 1. part. 3.* Cum ii præcipuum objectum sint commissionis, & ideo instituti ut testes clarius deponant, & exactiùs examinentur *c. præsentium de testib. in 6.* Ideoque oculatim & maturè ipsi advocati forment Libellos, seu primas petitiones suas, cum ex iis deinde sint formandi & excipiendi articuli, in quibus tota vis consistit tàm ex parte actoris, ad suam fundandam intentionem, quàm ex parte rei ad dicta eludendum, & ad suam exceptionem fundandam *l. 1. l. in exceptionibus de except. Bl. in l. si quando. C. de testib. Specul. in tit. de posit. §. 3. n. 3.* & ad eos omnia tanquam ad Lydium lapidem sunt referenda *Berous c. 1. de restit. spoliat. Bursat. concl. 88. n. 23. Mynsi. cent. 1. obs. 32.* Unde etiam dicit *Muscatellus praxi aurea parte 5. gloss. impertinentes n. 10.* Hanc artem articulandi, summum inter causidicos tenere gradum, & apud Italos, in articulis multa esse plena periculis *Ursill. super septima decis. Virgin. de Bocar de lit. remiss. c. 5. n. 4. Afin. in singul. execut. stall. 3. c. 83.* Ideò dicunt nostri pragmatici, Wer wol

libelliren / articuliren / vnnd concludiren kan / der ist ein guter Advocat.

48. Sit autem pars sollicita, ut breves succinctos & necessaria continentes articulos conficiat, *Lancellot. de offic. prætor. in caus. civ. in tit. de capit. n. 10.* Nam si superflui sint Judex ex officio eos rejicit *Asinius de Execut. §. 3. cap. 171. n. 1.* itaq; caveant sibi callidi Advocati, ne articulos multiplicent *l. ult. C. de sent. & interl. omn. Judic.* Et desumantur ex partibus substantialibus libelli *Bl. in l. vinum 22. de reb. credit. per tx. clim. sapè de V S. Speculi in tit. de Teste. §. nunc videndum in pr.* ut si agas de dominio, considera, quæ tibi sunt necessaria in probatione ejus, quæ proponuntur *l. 12. & tt. C de probat. Termin. in process. c. 36. Alex. consil. 166. n. 6. vol. 6. Specul. d. lo.*

49. Prima autem cura sit Commissarii circa articulos, ut transmittat eos partibus, quo interrogatoria conficere tanto rectius possint *Rutger. Ruland. part. 3. lib. 1. c. 1.* Nisi id fiat, examen est nullum in causa Tratz contra Newenar. Iis autem confectis; tunc & testis super iis interrogatoriis examinari debet, *Pacian. de probat. c. 64. n. 59.* Nî fiat, non erit perfectè examinatus testis *Farin. q. 70. n. 42. de Testib.* Et integrum hoc examen, licet non nullum, suspectum tamen redditur *Mænoch. consil. 311. n. 26.* Et ob id Malitiosus creditur Commissarius *Bl in Margar. in verb. testis debet examinari.* De Interrogatoriis.

50. Sunt autem interrogatoria Quæstiones, quæ à parte contra quam impetrata commissio ad indagandam veritatem, vel circa ipsas personas, vel rei circumstantias formantur *Maraнt. part 6. de Interrog. product. nu. 2. Ferrar. Montan. in process. de testium examin. lib. 2. c. 6. § pro qua Specul. d. c. testibus §. nunc. de Interrogat.* Quorum forma extat in *c. præsentium de testib. nu. 6.* Et si testes examinentur ab una parte, potest altera pars dare sua interrogatoria & super illis

51. Pars autem contra quam impetrata commissio interrogatoria conficere debet, non Commissarius, quod consultius est, & ex re ipsa partium, ut hoc laboris in se suscipiant, & prodest etiam ad sumtus sublevandos *Berous. in c. licet causam n. 9. de probat. Crav. concl 93. conf. 2. coron. n. 12.* si autem pars planè non compareat contra quam testes producuntur, vel comparet quidem, sed confectionem interrogatoriorum Commissarii discretioni committat, tum ipse ex officio interrogatoria conficere potest. *l. ubicunq; 23. de Interrog. act. c. cum causam 37. extr. de testib. Afin. in exquisito de Execut. tract. §. 3. c. 304. Geil. lib. 1. obs. 95. n 8.*

De Rotulo. 52. Fidelis autem sit Commissarius, ut depositiones attestationum conscribat & in certam scriptionem redigat, nevè quidquam addat, aut detrahat *Rebuff. de Inquisit.* Et in confectione rotuli rescribat Imperatori aut inferiori Judici, sibi traditam commissionem, illamque se eo, quo injunctum modo perfecisse, Rotulumq; hunc clausum transmittere, *Tatius. in præstit. Cancellar. fol. 11.* Regulariter autem rotulus sit clausus partibus *l. nullum C. de testib.* Ut & testibus, ne unus sciat, quod alter deposuit *Afin. in prax. judic. §. 21. cap. 4. n. 1.* & 4. Lanfranc. *c. quoniam in verb. testium de probat.* & refert post *Jacob. de Nigris & Liminald.* attestationes non sigillatas non facere fidem *Afin. d. lo. 2.* Requiritur; ut Commissarius subscribat, & adjunctus Notarius *per l. Judices ibi ddd. ac gloss. C. de fid. Instrum. Sigismund. Scac. de Judic. c. 67. n. 17. Prosper. Farrinac. de opposit. contra examin. test. lib. 3. tit. 8. quæst. 77. n. 43.* ac sigilla pixidi insculpta appendat *Rebuff. in tr. de Inquisit. seu commiss. art. 18. & 19. n. 12.*

DEO SIT GLORIA.

Corol-

Corollaria.

Ex Jure Civ.

1. Iræ motus minuit pœnam, ita ut homicidium calore iracundiæ factum, ſit aliquo modo excuſabile.
2. Baculo percutiens aliquem actione tenetur injuriarum: Qu d ſi clericum? graviùs punitur, attenta loci, temporis, perſonæ &c. qualitate.
3. An beneficium provocationis ſtatutis alicujus populi aut civitatis è terris imperii tolli poſſit? N.

Ex Jure Feudali.

4. An feudum absq;, conſenſu domini hypothecari poſſit? N.

Ex J. Saxon.

5. Utrum Mulier de J. Saxon. mortis cauſa donare poſſit? A.

Ex Jur. Cameral.

6. An vicarii Imperii de feudis Regalibus cognoſcere & judicare poſſint? N.

F I N I S.

Errata.

In th. 11. in Verbis ex Legitimo, pro ex illegitimo. In th 13. imitarunt, pro imitate sunt., in th. 18. einen ehren / pro in Ehren: in th. 23. regularitur pro regulariter. in th. 26. in Verb. Itaq; ex urbanitate, pro: ubi ex ubaritate & in th. 26. in Verb. fin. ibi: qui feras operiuntur: pro: qui feru operantur.

Si errata quædam occurrant, ignoſcas, benevole Lector, brevitati temporis, rogo.

